

Г.С. Дербисалова, Б.М. Батрашева

ГЕОГРАФИЯ

Зерде бұзылыстары бар балаларға арналған
арнайы мектептердің (сыныптардың)
9-сыныбына арналған

ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ

Қазақстан Республикасының
Оқу-ағарту министрлігінің тапсырысы бойынша

Алматы
2023

ӘОЖ 376
КБЖ 74.3
Д33

9-сыныптағы «География» пәні бойынша оқу-әдістемелік кешенге арналған әдістемелік құрал зерде бұзылыстары бар білім алушыларды оқытудың педагогикалық үдерісін ұйымдастыруда мұғалімге көмек көрсету мақсатында құрастырылған.

Әдістемелік құралды арнайы білім беру мектебінде, сондай-ақ инклюзивті білім беру жағдайындағы жалпы білім беретін мектепте де зерде бұзылыстары бар оқушыларды оқытуды ұйымдастыруда қолдануға болады.

Дербисалова Г. С., және т.б.
Д33 География. Зерде бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы мектептердің (сыныптардың) 9-сыныбына арналған әдістемелік құрал / Г. С. Дербисалова, Б. М. Батрашева. – Алматы: «ӘБЕО орталығы» ЖШС. – 72 б.

ISBN 978-601-347-523-3

ӘОЖ 376
КБЖ 74.3

ISBN 978-601-347-523-3

© «ӘБЕО орталығы» ЖШС, 2023

Кіріспе

9-сыныпқа арналған «География» оқу-әдістемелік кешені жаңартылған мазмұн бойынша жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушылар Үлгілік оқу бағдарламасының талаптарына сәйкес әзірленген, құрамына:

- оқулық;
- атлас;
- әдістемелік құрал кіреді.

Осы әдістемелік құралда ұсынылған әдістемелік ұсынымдар бағдарламалық материалды меңгерудің жоспарланған нәтижелеріне қол жеткізу бойынша жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушылардың қызметін ұйымдастырудың ерекшеліктерін ашып көрсетеді.

9-сыныпта еліміздің экономикалық аудандарының: Орталық, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік және Шығыс Қазақстанның географиясы зерделенеді. Курста осы экономикалық аудандардың географиялық жағдайы, табиғи аймақтары, жер қойнауының байлығы мен қалалары туралы мәліметтер бар. «Экономикалық аудандар» ұғымымен таныса отырып, оқушылар табиғи ресурстар және ел экономикасының жетекші салалары (өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы, көлік) туралы ақпарат алады. «География» курсының арнайы мектептерде бірқатар ерекшеліктері бар:

- алынатын ақпараттың көлемі қысқартылды;
- арнайы терминдер саны азайтылды;
- курстың құрылымы мен мазмұны, себеп-салдарлық байланыстарды ашу тереңдігі жеңілдетілді.

ОӘК құрылымын құруда және зерделенетін курстың мазмұнын таңдауда кешенділік қағида негіз болады. ОӘК-нің барлық элементі бір-бірінің мазмұнды мүмкіндіктерін толықтырады және кеңейтеді. Бұл оқушының сабақтағы іс-әрекет түрлерінің кеңеюіне көмектеседі.

9-СЫНЫПТА «ГЕОГРАФИЯ» ОҚУЛЫҒЫН ПАЙДАЛАНУҒА ҰСЫНЫМДАР

География мектеп пәні ретінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың дамуында үлкен танымдық және түзету-тәрбиелік маңызы бар. Географияны оқытудың негізгі факторлары – өзінің кіші отаны мен еліне деген сүйіспеншілікті, қоршаған ортаға деген оң көзқарасты тәрбиелеу. Оқу ақпаратының тартымдылығына қарамастан, география жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға белгілі бір қиындықтар туғызады. Бұл зерделенетін кейбір материалдардың дерексіздігімен, арнайы терминдердің кездесуімен, сондай-ақ оқушыларда қоршаған әлем туралы ақпараттың шектеулі болуымен байланысты.

Қазақстанның экономикалық географиясы елдегі экономиканың жай-күйі мен халық өмірінің көрінісін ашады. Сонымен бірге жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушыларда туған елінің, өзінің кіші отанының бейнесін оның алуан түрлілігі мен тұтастығын сақтай отырып қалыптастыруды көздейді. «География» курсының 9-сыныптағы «Қазақстанның экономикалық географиясының негіздері» бөлімінің мазмұны қамтитын оқу тақырыптары:

- Кіріспе.

- Қазақстан жері туралы алғашқы географиялық мәліметтер.

- Қазақстанның табиғаты және табиғи ресурстары.

- Қазақстан халқы.

- Қазақстан шаруашылығына жалпы шолу.

- Қазақстанның экономикалық аудандарының географиясы.

- Өз облысының географиясы.

Оқулықтың әр параграфы – бір сабаққа сәйкес келеді. Мәтіндерде негізгі теориялық және эмпирикалық мәліметтер: республикамыздың табиғи ресурстары, олардың пайдалы қазбалары, климаты, өсімдік және жануарлар әлемі,

халықтың шаруашылық қызметтері, шаруашылық салалары, олардың елді дамытудағы рөлі туралы қарастырылады.

Оқу ақпараты әртүрлі формада – түсіндірме мәтін, иллюстрациялар, сызбалар, анықтамалық материалдар, географиялық және глоссарий түрінде берілген. Оқулықтағы иллюстрациялар мотивациялық, үйретушілік, дамытушылық және эстетикалық функцияларды орындайды. Олар мәтінді көрнекі және бейнелі етуге көмектеседі, сондай-ақ олар (карталар, карта сызбалары) мәтінмен бірдей рөл атқарады.

Әртүрлі деңгейдегі сұрақтар жүйесі жеке тұлғаны дамытуға, білгендерін тексеруге және өзін-өзі тексеруге бағытталған. Оқу құралында географиялық ақпараттың маңызды көзі болып табылатын картографиялық компонентке ерекше назар аударылды. Карталар мен сызбалар тек мәтінде ғана емес, жұмыс дәптерінде, атласта да бар.

Әр параграф үш блоктан құралады:

1. Бағдарлы – білім алушылардың мәтінмен жұмыс істеуге уәждемелік қатысуын болжайды, әрбір параграфтың алдында зерделенетін ең басты нысанды (Сен ... білетін боласың), білімді өзектендіруге арналған сұрақтарды ерекшелеп көрсетуге мүмкіндік береді.

2. Ақпараттық – мультитәртіптік байланыстарға сүйене отырып, негізгі мазмұнын ашады (географиялық материалды проблемалық, жағдаяттық міндеттерді, шешімін іздестіруді, диалогты, өнімді практикалық әрекетті орындау алгоритмін қоса отырып, шағын көлемде ұсынады). Иллюстрациялық қатар көрнекілікті қамтамасыз етеді, дерексіздікті түсінуді жеңілдетеді, қосымша ақпарат береді.

3. Бағалау-рефлексивтік блок оқығанды қайталауға, бекітуге бағытталған. Ол «Сабақ тақырыбы бойынша қайталауға арналған сұрақтар мен тапсырмалар»; «Атласпен және кескін картамен жұмыс», «Тапсырмаларды дәптерде орында», оларда әртүрлі деңгейдегі сұрақтар ұсынылған және негізгі принциптер: күрделіліктің төмен деңгейіндегі

сұрақтар – тану, күрделіліктің орташа деңгейіндегі сұрақтар – түсіну, күрделілігі жоғары деңгейдегі сұрақтар – алынған тапсырмаларды қолдану тәртібі бойынша құрылған.

Оқулық құрылымы бастапқы географиялық білімді игеруге ыңғайлы. Ол мұғалімдер мен оқушылардың өздік және бірлескен іс-әрекеттері үшін жағдай жасайды, ата-аналар тарапынан бақылау мүмкіндігін тудырады.

Оқулықта баяндалған тақырыптар бойынша білімді бекіту, тексеру үшін әр параграфтың соңында берілген тапсырмаларды пайдалану ұсынылады. Онда сыныпта да, үй тапсырмаларын орындау кезінде де қолдануға болатын күрделілік деңгейі әртүрлі вариативтік тапсырмалар берілген. Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушылардың ерекшеліктеріне бейімделген кескін карталарды, жазбаша тапсырмаларды, кестелерді, сызбаларды, дидактикалық ойындарды, практикалық жұмыстарды қосу мұғалімге сабақты неғұрлым тиімді өткізуге, осы санаттағы оқушыларға қажетті жеке және сараланған тәсілді жүзеге асыруға, олардың танымдық қызығушылығын дамытуға, оқуға деген ынтасын арттыруға мүмкіндік береді. Жеке тапсырмаларды (сызбалар, кестелер, кескін карталар, ребустар, сөзжұмбақтар және т.б.) мұғалім бүкіл сыныпқа слайд түрінде көрсете алады (мысалы, кескін картамен жұмыс жасау кезінде).

Мұғалімге арналған әдістемелік құралда ұсынылғандар:

- Орта мерзімді (күнтізбелік-тақырыптық) жоспар үлгісі (1-қосымша). Ол мұғалімнің қалауы бойынша өзгертілуі мүмкін.

Сабақты жоспарлауда жақсы көмек болатын технологиялық карталар (2-қосымша).

- Қысқа мерзімді (сабақ) жоспар. (3-қосымша)

Білім алушылардың «Қазақстанның экономикалық географиясы» курсы менгеру деңгейін анықтауға арналған «Оқу жетістіктерінің картасы» ұсынылады. Олар: күрделілігі жоғары, орташа, төмен үш деңгейде ұсынылған. Осылайша

әр оқушыға оның танымдық мүмкіндіктеріне қарай карта толтырылады.

Титулдық парақты мұғалім оқу жылының басында толтырады, тақырыптарды зерделеуіне қарай «Тұжырымдар» бөлімі толтырылады. Карта 9-сыныпта оқытылатын бөлімшелер бойынша құрастырылған. Жетістік бағанында оқушының біліміне сәйкес келетін шартты белгі қойылады: меңгерді – «+», меңгермеді – «-», ішінара меңгерді – «0». Баған бөлімді өткеннен кейін күнтізбелік жоспарда қарастырылған қайталау және жалпылау сабағын өткізгеннен кейін толтырылады. Алынған мәліметтер мұғалімге әр оқушының біліміндегі олқылықтар туралы қорытынды жасауға және жеке жұмыс жоспарын құруға мүмкіндік береді.

ОӘК әдістемелік аппараты мұғалімнің тәжірибесінде оқыту стратегияларының әртүрлі арсеналын қолдану мүмкіндігін ескере отырып құрылған: заманауи технологиялар, әдістер, формалар, тәсілдер және оқушылармен жұмысты ұйымдастырудың басқа да ресурстары.

Арнайы білім беру ұйымдарының педагогіне арналған күнтізбелік-тақырыптық (орта мерзімді) жоспар

Пән: География 9-сынып

Барлығы: 72 сағат, аптасына 2 сағат

№	Бөлімше/ауыспалы тақырып	Сабақ тақырыбы	Оқу мақсаттары	Сағат саны	Мерзімдері	Ескерту
I тоқсан						
1		Кіріспе	Экономикалық география дегеніміз не және олар нені зерттейтінін білу.	16		
2	4.1. Қазақстан жері туралы алғашқы географиялық мәліметтер	Қазақстан Республикасының географиялық жағдайы. Қазақстанның шекаралары	9.4.1.1. Өлемдік картада Қазақстан Республикасының географиялық жағдайын көрсету; Қазақстанның мемлекеттік шекараларын саяси картада көрсету; шекаралас мемлекеттерді атау; Қазақстан аумағының көлемін атау.	1		
3-5		Қазақстанның жер бедері, табиғи аймақтары. Жазықтар. Қазақстанның таулары	9.4.1.2. Қазақстанның ірі тауларын, өзендерін, көлдерін физикалық картадан көрсету; ірі ойпаттар мен қыраттарды, тауларды кескін картада белгілеу; пайдалы қазбалар өндіру орындарын кескін картаға түсіру; маңызды өзендер мен көлдерді кескін картаға таңбалау; Қазақстанның солтүстіктен оңтүстікке қарай табиғи аймақтарын физикалық картадан көрсету.	3		

6		Қазақстан туралы алғашқы мәліметтер	9.4.1.3. Палеолит дәуіріндегі ежелгі қоныстарды атау, мыс және қола металлургиясының дамуын сипаттау; Қазақстанның табиғаты, халықтары мен олардың шаруашылық әрекеттері туралы алғашқы мәліметтерді берген көне ғалымдарды (Геродот, Страбон, Птоломей) атау.	1	
7		Бөлімше бойынша қайталау	Өткен тақырыптар бойынша білімді қайталау және бекіту.	1	
8	4.2 Қазақстанның табиғаты және Қазақстанның табиғи ресурстары	Қазақстан табиғатының әркелкілігі. Пайдалы қазбалар	9.4.2.1. Қазақстан табиғатының әркелкілігін, жер бедерінің ерекшеліктерін сипаттау; пайдалы қазбаларды, олардың Қазақстан аумағындағы негізгі кен орындарын атау.	1	
9-10		Климаты. Оның тіршілік етуге әсері.	9.4.2.2. Климатты, оның қалыптасуының негізгі факторларын сипаттау.	2	
11-12		Қазақстанның жер ресурстары. Топырақ типтері	9.4.2.4. Қазақстанның жер ресурстарын сипаттау (топырақ, топырақтың негізгі түрлерін); Қазақстандағы егін шаруашылығының дамуын; топырақтарды қорғау жолдарын айту.	2	
13		Қазақстанның су көздері. Олардың балық аулау шаруашылығын дамытудағы әсері	9.4.2.3. Қазақстанның су көздерін, олардың халық шаруашылығында пайдаланылуын атау; суды күтіп ұстау маңызын түсіндіру.	1	

14		Қазақстанның есімдіктер әлемі	9.4.2.5. Қазақстанның есімдіктерін сипаттау; есімдіктерді қорғау туралы әңгімелеу (қорықтар, қорықшалар); Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген есімдіктерді сипаттау.	1	
15		Қазақстанның жануарлар әлемі	9.4.2.5. Қазақстанның жануарлар әлемін сипаттау; жануарларды қорғау туралы әңгімелеу (қорықтар, қорықшалар); Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген жануарларды сипаттау.	1	
16		Бөлімше бойынша қорытынды	Өткен тақырыптар бойынша білімді қайталау және бекіту.	1	
II тоқсан					
17	4.3. Қазақстан халқы	Қазақстан халқы	9.4.3.1. Қазақстан халқының санын атау; республика аумағы бойынша халықтың орналасуын сипаттау. 9.4.3.2. Қазақстан аумағында тұратын халықтарды атау.	1	
18		Қазақстанның еңбек ресурстары	9.4.3.3. Қазақстанның еңбек ресурстарын, олардың саны мен құрамын атау; еңбекке қабілетті халықтың республиканың әртүрлі шаруашылық салаларында жұмыспен қамтылуын сипаттау.	1	
19		Бөлімше бойынша қорытынды	Өткен тақырыптар бойынша білімді қайталау және бекіту.	1	

20	4.4 Қазақстан шаруашылығына жалпы шолу	Қазақстанның шаруашылығының жетекші салалары	9.4.4.1. Шаруашылықтың жетекші салаларын атау: өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы, көлік.	1	
21-22		Қазақстан өнеркәсібі	9.4.4.2. Қазақстан шаруашылығындағы өнеркәсіп рөлін түсіндіру; өнеркәсіптің салалық құрамын, өнеркәсіп мекемелерінің түрлерін атау.	2	
23-24		Қазақстанның ауыл шаруашылығы	9.4.4.3. Қазақстанда ауыл шаруашылығының дамуы туралы айту; ауыл шаруашылығының негізгі салаларын атап шығу, ауыл шаруашылық мекемелерінің түрлерін атау.	2	
25-26		Көлік түрлері. Қазақстанның көлік кәсіпорындары	9.4.4.4. Қазақстандағы көлік түрлерін көрсету; оның шаруашылықтағы рөлін түсіндіру; көлік кәсіпорындарын атау.	2	
27		Бөлімше бойынша қорытынды	Өткен тақырыптар бойынша білімді қайталау және бекіту.	1	
28	4.5. Қазақстанның экономикалық аудандарының географиясы	Экономикалық аудандар туралы түсінік. Қазақстанның экономикалық аудандары	9.4.5.1. Қазақстан аумағындағы бес экономикалық аудандарды атау және картада көрсету (Орталық, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Шығыс); Қазақстанның экономикалық аудандарын кескін картаға түсіру.	1	

29	Қазақтанның Орталық экономикалық ауданы	9.4.5.2. Қазақтанның Орталық экономикалық ауданының географиялық жағдайын картада көрсету; табиғи жағдайларына сипаттама беру; табиғи ресурстарының географиялық еркелілігін, судың айрықша жеткіліксіздігін сипаттау.	1	
30	Қазақтанның Орталық экономикалық ауданының қалалары	9.4.5.3. Картада қалаларды: Карағандыны, Теміртауды, Жезқазғанды, Балқашты атау және көрсету; кескін картада ауданның ірі қалаларының атауларын жазу.		
31	Орталық Қазақстан экономикалық ауданның өнеркәсібі	9.4.5.4. Қазақтанның Орталық экономикалық ауданының көмір, металлургия және мәшине жасау өнеркәсіптерінің дамуы туралы айту.	1	
32	Бөлім бойынша қорытынды	Өткен тақырыптар бойынша білімді қайталау және бекіту.		
III тоқсан				
33-34	4.5 Қазақстанның экономикалық аудандарының географиясы	9.4.5.5. Қазақстанның Батыс экономикалық ауданының географиялық жағдайын картада көрсету; Батыс Қазақстанның табиғи аймақтарына (дала және шөл) сипаттама беру.	2	
35	Мұнай және газ орындары	9.4.5.6. Қазақстанның Батыс жер қойнауларының: мұнай және газ орындарының байлығы туралы айту.	1	

36-37	Балық аулау шаруашылығы	9.4.5.6. Қазақстанның Батыс экономикалық ауданының табиғатын қорғау маңызын түсіндіру экономикалық ауданының табиғатын қорғау маңызын түсіндіру; балық аулау кәсібі туралы айту.	2	
38	Батыс Қазақстан қалалары	9.4.5.7. Қалаларды картадан көрсету және атау: Ақтөбе, Атырау, Орал атау және картада көрсету; ауданның ірі қалаларының атауларын кескін картада жазу; Қазақстанның Батыс экономикалық ауданында өндірілетін пайдалы қазбаларды кескін картаға түсіру.	1	
39-40	Қазақстанның Солтүстік экономикалық ауданы. Табиғи аймағының сипаты	9.4.5.8. Қазақстанның Солтүстік экономикалық ауданының географиялық жағдайын картада көрсету; Солтүстік Қазақстанның табиғи аймақтарына сипаттама беру (орманды дала, дала, шөлейттер).	2	
41	Жер қойнауының байлығы. Темір кені мен көмір өндіру	9.4.5.9. Жер қойнауларының: темір кендері және тас көмір өндіру байлығы туралы айту.	1	
42	Астық өсіру және мал шаруашылығы	9.4.5.11. Ауданның ауыл шаруашылығы: астық өсіру және мал шаруашылығы туралы айту.	1	

43-44	Қазақтанның Сол-түстік экономикалық ауданының қалалары	9.4.5.10. Қалаларды: Қазақстан елордасы – Астананы, Қостанайды, Петропавлды, Павлодарды, Көкшетауды атау және картада көрсету; астананы және ауданның ірі қалаларын кескін картада жазу; Қазақтанның Сол-түстік экономикалық ауданында өндірілетін пайдалы қазбаларды кескін картаға түсіру.	2	
45-46	Қазақстанның Оңтүстік экономикалық ауданы	9.4.5.12. Қазақстанның Оңтүстік экономикалық ауданының географиялық жағдайын картада көрсету; Оңтүстік Қазақстанның табиғи аймақтарына (шөлдер мен таулар) сипаттама беру.	2	
47	Химиялық шикізат өндірісі	9.4.5.13. Химиялық шикізат өндірісі.	1	
48	Суармалы егіншілігі, бағбаншылық, жүзім шаруашылығы	9.4.5.15. Суармалы егіншілігі, бағбаншылық, жүзім шаруашылығы туралы айту.	1	
49-50	Қалалары	9.4.5.14. Қалаларды: Алматыны, Таразды, Шымкентті, Талдықорғанды, Түркістанды атау және картада көрсету; ауданның ірі қалаларын кескін картада жазу.	2	
51-52	Бөлім бойынша қорытынды	Өткен тақырыптар бойынша білімді қайталау және бекіту.	2	

		IV тоқсан		20	
53-54	Қазақтанның Шығыс экономикалық ауданы	9.4.5.16. Қазақтанның Шығыс экономикалық ауданының географиялық жағдайын картада көрсету; Шығыс Қазақстанның таулы және жазықты жерлерінің табиғи жағдайларының әркелкілігін сипаттау.	2		
55	Жер қойнауындағы полиметалл байлығы	9.4.5.17. Жер қойнауларының полиметаллдармен байлығы туралы айту.	1		
56	Өнеркәсіп өндірісінің дамуы	9.4.5.19. Өнеркәсіп өндірісінің дамуын сипаттау.	1		
57	Ауыл шаруашылығының және көліктің дамуы	9.4.5.20. Ауыл шаруашылығының және көліктің дамуын сипаттау.	1		
58	Қалалары	9.4.5.18. Қалаларды: Өскеменді, Семейді, Риддерді атау және картада көрсету; ауданның ірі қалаларын кескін картада жазу.	1		
59	Белгі бойынша қорытынды	Өткен тақырыптар бойынша білімді қайталау және бекіту.	1		
60-61	4.6. Өз облысының географиясы	9.4.6.1. Өз елді мекенін, облысын және аудан орталығын атау, картада орналасуын көрсету; бедеріне, пайдалы қазбалардың болуына сипаттама беру. 9.4.6.2. Өз елді мекенінің атауын контурлы картада белгілеу 9.4.6.9. Өз облысы мен аудан орталығы, елді мекені (қала, ауыл) туралы айту.	2		

62	Өз мекенінің климат ерекшелігі	9.4.6.3. Ауа райы мәліметінің күнтізбесі негізінде өз облысының климаты туралы айту.	1	
63	Өз жерінің өзендері мен суқоймалары. Ауыз сумен қамтамасыз ету. Суқоймаларды қорғау	9.4.6.4. Өз жерінің, облысының өзендері мен көлдерін ату, олардың шаруашылықтағы қолданысы туралы айту.	1	
64	Өз облысының ауыл шаруашылығы. Оның жетекші салалары	9.4.6.6. Ауыл шаруашылығын: егіншілік шаруашылығын және мал шаруашылығын дамыту үшін табиғи жағдайлардың ерекшеліктерін сипаттау.	1	
65	Өз жерінің, облысының өсімдік және жануарлар әлемінің ерекшеліктері	9.4.6.5. Өз жерінің, облысының өсімдік және жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; табиғи байлықтарды қорғау қажеттілігін түсіндіру.	1	
66	Өз жерінің, облысының өсімдіктер әлемінің ерекшеліктері	9.4.6.5. Өз жерінің, облысының өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; табиғи байлықтарды қорғау қажеттілігін түсіндіру.	1	
67	Халқы, оның құрамы	9.4.6.7. Өз жерінің, облысының халқын сипатта.	1	
68-69	Өз облысының өнеркісібі. Оның жетекші салалары	9.4.6.8. Өнеркәсіптің даму ерекшеліктерін және оның жетекші салаларын, көліктің даму ерекшеліктерін сипаттау.	2	
70	Өз облысының көлік түрлері	9.4.6.8. Көліктің даму ерекшеліктерін сипаттау.	1	
71-72	Бөлімше бойынша қорытынды	Өткен тақырыптар бойынша білімді қайталау және бекіту.	2	

«География» пәні бойынша оқыту үдерісінің жобасы.

«Қазақстан жері туралы алғашқы географиялық мәліметтер»
бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сағат саны		5
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі (тану)	Күрделіліктің орташа деңгейі (түсіну)	Күрделіліктің жоғары деңгейі (қолдану)
Қазақстан орналасқан материкті атау; республиканың географиялық жағдайын көрсету; Қазақстанды физикалық және саяси карталарда көрсету, оның шеғараларын белгілеу; Қазақстанның ірі тауларын, өзендерін, көлдері мен теңіздерін атау.	Оқулыққа сүйене отырып, Қазақстан шеғаралары ауданының шамасын атау; шеғаралас мемлекеттерді, Қазақстанның табиғи аймақтарын атау; ірі ойпаттар мен биіктіктерді, ірі тауларды, өзендерді, көлдерді атау және оларды картадан көрсету; картада шартты белгілер бойынша пайдалы қазбаларды өндіру орындарын көрсету.	Палеолит дәуіріндегі ежелгі автотұрақтарды атау мыс және қола металлургиясының дамуын сипаттау; Қазақстанның табиғаты, халықтары және олардың шаруашылық қызметі туралы алғашқы мәліметтерді берген ежелгі ғалымдардың есімін атау; кескін картаға ең үлкен ойпаттар мен биіктіктерді, тауларды, тау-кен орындарын белгілеу; кескін картаға ең маңызды өзендер мен көлдерді белгілеу.
Еңбекті ұйымдастыру мәдениеті	Өз жұмыс орнын ұйымдастыру ережесін білу және сақтау.	
Негізгі түсініктер	Шеғара, пайдалы қазбалар, табиғи аймақтар, палеолит, антикалық ғалымдар.	
Құрал-жабдықтар	Оқулық, жұмыс дәптері, әлемнің қабырғалық географиялық картасы, Қазақстанның географиялық картасы, атлас, кескін карталары	

**«Қазақстан жері туралы алғашқы географиялық мәліметтер»
бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы**

Күтілетін нәтижелер	Орындау туралы белгі
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Тұратын елін, астанасын атайды.	
2. Қазақстанның ірі тау, өзен, көлдерінің атауларын қайталайды.	
3. Қазақстан қай материкте орналасқанын біледі.	
4. Қазақстанды әлем картасынан көрсетеді.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Қазақстанның географиялық жағдайын картадан көрсетеді және картаға сүйене отырып сипаттайды.	
2. Қазақстанмен шегаралас елдерін атайды.	
3. Қазақстанның ірі ойпаттары мен үстірттерінің, ірі тауларының, өзендерінің, көлдерінің атауларын атайды; оларды физикалық картадан көрсетеді.	
4. Оқулыққа сүйене отырып, Қазақстан аумағының көлемін атайды.	
5. Картада пайдалы қазбаларды өндіру орнының шартты белгілері бойынша көрсетеді.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Қазақстанның географиялық орналасуын сипаттайды, оның ерекшеліктерін (кеңдігін, орналасуын) белгілейді.	
2. Жер бедерінің негізгі пішіндерін сипаттайды, олардың айырмашылығын түсінеді.	

3. Қазақстанның табиғи аймақтарын картада көрсетеді және тізімдейді.	
4. Палеолит дәуіріндегі ежелгі тұрақтарды сипаттайды, Қазақстан аумағында мыс және қола ежелгі бұйымдардың болуын түсіндіреді; Қазақстанның табиғаты, халқы және олардың шаруашылық қызметі жайында алғашқы мәліметтерді берген ежелгі ғалымдар туралы айтады.	
Тұжырымдар мен ұсынымдар	

«Қазақстан жері туралы алғашқы географиялық мәліметтер» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

1. *Өз еліңнің атауы мен астанасын жаз.*

Мен – _____ тұрамын.
Оның астанасы – _____.

2. *Біздің еліміз – Қазақстан Республикасы орналасқан материктің астын сыз.*

Солтүстік Америка, Аустралия, Еуразия, Африка, Оңтүстік Америка, Антарктида.

3. *Қазақстанның тауларының (өзендерінің, көлдерінің) атауларын жаз.*

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

1. Қазақстанның қай елдермен шектесетінін жаз (солтүстікте, оңтүстікте, шығыста, батыста).

2. Қазақстан аумағына қандай шама сәйкес келетінін белгіле.

2 724,9 мың. км² 1 200 мың. км² 10 568 мың. км²

3. Қазақстанның ең ірі жазықтары мен биік жерлеріне мысалдар келтір.

4. Қазақстанның пайдалы қазбаларының атауларын жаз.

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

1. Қазақстан қай жерде орналасқанын жаз: қандай жазықтар мен таулардың арасында.

2. Жазық түрлерін ата. Қазақстан бойынша жазық түрлеріне мысалдар келтір.

3. Таулардың түрлерін ата. Қазақстан бойынша тау түрлеріне мысалдар келтір.

**«Қазақстанның табиғаты мен табиғи ресурстары»
бөлімшесі бойынша технологиялық карта**

Сағат саны		7
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі (тану)	Күрделіліктің орташа деңгейі (түсіну)	Күрделіліктің жоғары деңгейі (қолдану)
Пайдалы қазбаларды атау, Қазақстан климатын қарапайым сөздермен сипаттау; су көздерінің түрлерін атау; Қазақстандағы жер ресурстары, өсімдіктерін, жануарларын атау және оларға мысалдар келтіру; топырақ түрлерін атау. Суға, жануарларға, өсімдіктерге ұялты қараудың маңыздылығын түсіну.	Пайдалы қазбаларды, олардың Қазақстан аумағындағы негізгі кен орындарын атау, климатты сипаттау, климаттың қалыптасу факторларын атау, шаруашылық қызметте су және жер ресурстарын пайдалану туралы аңгімелеу. Қорықтар мен Қызыл кітаптың мағынасын түсіну және жануарлар мен өсімдіктерді қорғау мәселесін түсіндіру.	Пайдалы қазбалардың түрін анықтау, пайдалы қазбаларды түрлері бойынша топтастыру, олардың кен орындарын картада көрсету, оларды пайдалану туралы айту, климаттың шаруашылық қызметке әсерін сипаттау; Қазақстанның өсімдіктер мен жануарлар әлемі туралы, өсімдіктер мен жануарларды қорғау туралы (қорықтар) аңгімелеу, Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген өсімдіктерді атау.
Еңбекті ұйымдастыру мәдениеті	Өз жұмыс орнын ұйымдастырудың ережесін білу және сақтау.	
Негізгі түсініктер	Бедер, пайдалы қазбалар, климат. Қорық, қорықша.	
Құрал-жабдықтар	Оқулық, жұмыс дәптері, әлемнің қабырғалық географиялық картасы, Қазақстанның географиялық картасы, атластар, кескін карталар, өсімдіктер гербарийі.	

**«Қазақстанның табиғаты мен табиғи ресурстары»
бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы**

Күтілетін нәтижелер	Орындау туралы белгі
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Пайдалы қазбалардың атауын атайды.	
2. Қазақстанның климатын қарапайым сөздермен сипаттайды (жазда ыстық, құрғақ және қыста қатал, жауын-шашын аз).	
3. Су көздерінің түрлерін атайды, суға ұқыпты қараудың маңыздылығын түсінеді.	
4. Жер ресурстарының түрлерін атайды, топырақ түрлерін атайды.	
5. Қазақстанның өсімдіктерін, жануарларын атайды; оларды қалай қорғау керектігін айтады.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Пайдалы қазбаларды, олардың аумақтағы негізгі кен орындарын атайды; оларды шартты белгілер бойынша картада көрсетеді.	
2. Климаттың қалыптасу факторларын атай отырып, климатты сипаттайды.	
3. Шаруашылық қызметте су және жер ресурстарын пайдалану туралы әңгімелейді, мысалдар келтіреді.	
4. Жануарлар мен өсімдіктерді қорғау ісіндегі қорықтар мен Қызыл кітаптың маңыздылығын түсінеді және түсіндіреді.	

Күрделіліктің жоғары деңгейі	
	1. Пайдалы қазбалардың түрін анықтайды, пайдалы қазбаларды түрлері бойынша топтастырады, олардың кен орындарын картада көрсетеді; пайдалы қазбалар қалай қолданылатынына мысалдар келтіреді.
	2. Климаттың экономикалық қызметке әсерін сипаттайды.
	3. Қазақстанның экономикалық дамуы үшін суға, жер ресурстарына ұқыпты қараудың маңыздылығын түсіндіреді.
	4. Қазақстанның өсімдіктер мен жануарлар дүниесі, өсімдіктер мен жануарларды қорғау (қорықтар, қорықшалар) туралы әңгімелейді; Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген өсімдіктерді атайды.
Тұжырымдар мен ұсынымдар	

«Қазақстанның табиғаты мен табиғи ресурстары» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

1. Қазақстанда өндірілетін бірнеше пайдалы қазбалар турін ата.
2. Қазақстанның климатын қалай сипаттауға болады? Дұрыс мәлімдемені таңда.
 - А. Аймаққа байланысты қысы қатал, жазы ыстық.
 - Б. Жауын-шашын аз, қатал, құрғақ климат.
 - В. Ыстық климат, үнемі жаз болады.
 - Г. Нөсер жауын көп, жұмсақ, ылғалды.

3. Жер ресурстарының не екенін қалай түсінесің? Сөйлемді жалғастыр.

Жер ресурстары – ол _____.

4. Топырақ түрлерін ата.

5. Су көздерінің түрлерін ата. Мысалдар ретінде Қазақстандағы су көздерін ата.

6. Қазақстанның өсімдіктері мен жануарларына мысалдар келтір.

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

1. Пайдалы қазбалардың не екеніне анықтама бер.

2. Анықтаманы жалғастыр:

Жер бетінде немесе жер қойнауында пайдалы қазбалардың табиғи жинақталуы - _____ пайдалы қазбалар деп аталады.

3. Климатқа әсер ететін факторларды ата.

4. Ауыл шаруашылығында жер ресурстарын (су көздері) қалай пайдаланылатынына мысалдар келтір.

5. Тұщы суды үнемдеу үшін қандай ережелерді сақтайсың?

6. Қазақстанда қандай топырақ түрлері кездеседі?

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

1. Қазақстандағы пайдалы қазбалардың ірі кен орындарын ата.

2. Топырақ эрозиясы дегеніміз не? Неліктен топырақты қорғау керек?

3. Толырақты (суды) қорғаудың қандай тәсілдерін білетініңді айт.
4. Қазақстанның Қызыл кітабына қандай жануарлар енгізілген? Неліктен?
5. Оқулық мәтінінен Қазақстанның жануарлары мен құстарының аттарын жазып ал.

Жануарлар	Құстар

6. Не қай жерде өседі? Сәйкестікті тап.

- ОРМАНДЫ ДАЛА бетеге, жусан, түймедақ, боз
 ШӨЛ қайың, көктерек, мойыл, сүйекжеміс
 ДАЛА сексеуіл, эфемер, жүзгін
 ШӨЛЕЙТ жусан, көкпек ши, Шренка қызғалдағы

7. «Иә» немесе «жоқ» деп жауап беру арқылы өзінді тексер.

1. Қазақстанның аумағы – 207 млн км².
2. Қазақстан көлемі бойынша әлемде 5-орында.
3. Иран – Каспий теңізі арқылы Қазақстанмен шегаралас ел.
4. Қазақстан оңтүстікте Қытаймен және Ресеймен шектеседі.
5. Қазақстан Республикасы шегарасының жалпы ұзындығы – 18 000 км.
6. Қазақстан Республиканың теңіздік шегарасының ұзақтығы – 3 000 км.
7. Қазақстандағы жергілікті және ең көп халқы – қазақтар.

8. Қазақстанның жер бедерінің басым бөлігі – жазықтар.
 9. Биік таулар Қазақстанның оңтүстік-шығыс бөлігінде орналасқан.
 10. Қазақстанның климаты шұғыл континенттік.

8. Тест тапсырмаларын орында.

1. Қазақстан аумағында қандай жазықтар бар?
 А) Шығыс Еуропа
 Б) Батыс Сібір
 В) Бразилия
2. Шығыс Еуропа жазығында қандай үстірттер орналасқан?
 А) Орыс
 Б) Валдай
 В) Жалпы Сырт
3. Тұран жазығы қайда орналасқан?
 А) Қазақстанның солтүстігінде
 Б) Қазақстанның оңтүстігінде
 В) Қазақстанның батысында
4. Аңызак – бұл
 А) қар жауу
 Б) құрғақ, ыстық жел
5. Қазақстанның орталығында қандай үстірт орналасқан?
 А) Сарыарқа
 Б) Жалпы Сырт
 В) Валдай
6. Сарыарқа аумағында ... қорығы орналасқан.
 А) Барсақелмес
 Б) Үстірт
 В) Қорғалжын
7. Қандай таулар Қазақстан аумағындағы Орал тауларының жалғасы болып табылады?
 А) Мұғалжар
 Б) Көкшетау
 В) Қарқаралы

8. Қандай көл Алтай, Тарбағатай және Қалба тау жоталарының арасында орналасқан?

- А) Балқаш
- Б) Зайсан
- В) Алакөл

- Б) қызғылт қоқиқаз
- В) дегелек

10. Жоңғар Алатауы таулары Қазақстанның қай елмен шегарасында орналасқан?

- А) Қытаймен
- Б) Ресеймен
- В) Қырғызстанмен

9. Қорғалжың қорығындағы қандай сирек құс мекендейді?

- А) түйеқұс

«Қазақстан халқы» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сағат саны		2
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі (тану)	Күрделіліктің орташа деңгейі (түсіну)	Күрделіліктің жоғары деңгейі (қолдану)
Ел халқының не екенін анықтау; Қазақстан халқының санын атау; Қазақстан аумағында тұратын халықтардың атау; еңбек ресурстарының не екенін өз сөзімен айту; еңбек ресурстарына не кіретінін атау.	Халықтың саны мен тығыздығы деген не екенін түсіну; халықтың республика аумағы бойынша орналасуын сипаттау; еңбек ресурстарының құрамында бөлінетін топтарды атау.	Қазақстан аумағы бойынша халықты орналастыру ерекшеліктерін түсіндіру; Қазақстанның еңбек ресурстарының маңыздылығын түсіну және сипаттау, олардың саны мен құрамын, республиканың шаруашылығының түрлі салаларында еңбекке қабілетті халықтың жұмыспен қамтылуын пайдалану сипатын атау.

Еңбекті ұйымдастыру мәдениеті	Өз жұмыс орнын ұйымдастыру ережесін білу және сақтау.
Негізгі түсініктер	Халық тығыздығы, жергілікті тұрғындар.
Құрал-жабдықтар	Оқулық, жұмыс дәптері, Қазақстан Республикасының экономикалық картасы, саяси-әкімшілік картасы, атлас, кескін карталар.

«Қазақстан халқы» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күтілетін нәтижелер	Орындау туралы белгі
Күрделіліктің төмен деңгейі	
Қазақстан аумағында тұратын халықтарды атайды.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Қазақстан аумағында тұратын халықтарды атайды.	
2. Республика аумағы бойынша халықтардың орналасуын сипаттайды.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Қазақстанның физикалық картасынан халық тығыз орналасқан жерлерді көрсетеді.	
2. Республиканың әртүрлі шаруашылық салаларында еңбекке қабілетті халықтың жұмыспен қамтылуы туралы айтады.	
Тұжырымдар мен ұсынымдар	

«Қазақстан халқы» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

1. Анықтаманы толықтырып жаз.

Халық – бұл _____
Еңбек ресурстары – бұл _____.

2. Қазақстанда тұратын халықтардың ата.
3. Қазақстанның «миллионды қалаларын» ата. Оларды неге осылай аталады?
4. Сіз тұратын қаланы (елді мекенді) ата.

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

1. Оқулық мәтінін пайдаланып, сұрақтарға жауап бер.

Демография дегеніміз не?

Халық саны дегеніміз не?

2023 жылдағы Қазақстандағы халық саны қандай?

Қазақстан халық саны бойынша әлемде қандай орын алады?

2. Қазақстанда қанша халық тұрады? Дұрыс жауапты тап.

- а) 80-нен астам ә) 130-дан астам б) 1000-нан астам

3. Қазақстан Халықтарының Бірлігі күнін мерекелеу күнін ата.
4. Өзіңнің ұлтың, өзіңнің халқың туралы қысқаша айтып бер.
5. Еңбек етуге жарамды халық құрамына кім кіреді?
6. Сен өзің білетін мамандықтарды ата.

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

1. Қазақстанның ең көп қоныстанған аудандарын ата.
2. Неліктен Қазақстанда қала халқы ауыл тұрғындарынан көп?
3. Жасөспірімдер (14 жасан асқан) мен зейнеткерлерді еңбек ресурстарына жатқызуға бола ма? Жауабыңды түсіндір.
4. Еңбекке қабілетті, бірақ экономикалық белсенді емес халықтың құрамына кім кіреді?
5. Өзің меңереің келетін мамандық туралы айт. Ол үшін не істеу керек?
6. Болашақ мамандығыңда саған қандай қасиеттер қажет болады? Қажетті сөздерді теріп жаз, өз ойыңдағы сөздерді қос.

Еңбекқорлық, адалдық, парасаттылық, батылдық, ақөңілдік, табандылық, ұқыптылық, сыпайылық, ептілік, мұқияттылық.

**«Қазақстан шаруашылығына жалпы шолу» бөлімшесі бойынша
технологиялық карта**

Сағат саны		5
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі (тану)	Күрделіліктің орташа деңгейі (түсіну)	Күрделіліктің жоғары деңгейі (қолдану)
Экономиканың жетекші салаларын ата; өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы, көлік түрлерін ата; өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы деген не екенін өз сөзіңмен түсіндір; суреттерде өнеркәсіптік және ауылшаруашылық кәсіпорындарын, көлік және көлік түрлерін көрсетеді.	Қазақстанның дамуы үшін өнеркәсіптің маңызы туралы айту; салаларды атау және өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы салалық құрамы бойынша топтастыру; өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының түрлерін атау, кәсіпорындарды өнім түрімен байланыстыру, Қазақстандағы көлік түрлерін тізімдеу.	Қазақстандағы өнеркәсіптің, ауыл шаруашылығының және көлік саласының қазіргі заманғы дамуы туралы айту; олардың дамуына әсер ететін ерекшеліктер мен факторларды атау; көліктің шаруашылықтағы рөлін түсіндіру.
Еңбекті ұйымдастыру мәдениеті	Өз жұмыс орнын ұйымдастыру ережесін білу және сақтау.	
Негізгі түсініктер	Шаруашылық, өнеркәсіп, ауылшаруашылығы, көлік.	
Құрал-жабдықтар	Оқулық, жұмыс дәптері, Қазақстанның географиялық картасы, атластар, кескін карталар.	

«Қазақстан шаруашылығына жалпы шолу» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күтілетін нәтижелер	Орындау ту- ралы белгі
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Экономиканың жетекші салаларын: өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы, көлікті атайды.	
2. Өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы салаларын атайды.	
3. Көлік түрлерін атайды.	
4. Суреттерді тақырып бойынша негізгі ұғымдармен байланыстырады.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Қазақстанда өнеркәсіптің, ауыл шаруашылығының, көліктің дамуы туралы әңгімелейді.	
2. Өнеркәсіптің, ауыл шаруашылығының, көліктің ел экономикасын дамыту үшін маңызы туралы әңгімелейді.	
3. Өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы салаларын топтастырады.	
4. Өнеркәсіптік, ауылшаруашылық және көлік кәсіпорындарға мысалдар келтіреді.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Өнеркәсіптің, ауыл шаруашылығының және көліктің ел экономикасын дамытудағы рөлін түсіндіреді.	
2. Қазақстан экономикасының ағымдағы жай-күйі мәселелері бойынша түсініктеме береді.	
3. Салалық құрамның және оның дамуына әсер ететін факторлардың қарапайым себеп-салдарлық байланыстарын белгілейді.	
Тұжырымдар мен ұсынымдар	

«Қазақстан шаруашылығына жалпы шолу» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

Көлік түрлерін нұсқармен байланыстыр.

Өуе

Су

Жерүсті

Жерасты

метро трамвай пойыз катер кеме ұшақ автомобиль

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

Оқулық мәтінін пайдаланып, шаруашылықтың негізгі салаларын сызбаға жаз:

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

Өнеркәсіп салаларының атауларын сәйкес бағандарға бел.

Мәшине жасау, көмір, жеңіл, мұнай, тамақ, газ, химия.

**«Қазақстанның экономикалық аудандарының географиясы»
бөлімшесі бойынша технологиялық карта
(«Қазақстанның Орталық экономикалық ауданы» тақырыбының мысалында)**

Сағат саны		35
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі (тану)	Күрделіліктің орташа деңгейі (түсіну)	Күрделіліктің жоғары деңгейі (қолдану)
Қазақстан аумағындағы бес экономикалық ауданды (Орталық, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Шығыс) атау. Экономикалық аймақтардың өздері мен көлдерін атау. Экономикалық аймақтардың өсімдіктері мен жануарларын атау.	Қазақстан аумағындағы бес экономикалық ауданды (Орталық, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Шығыс) атау. Картадан Қазақстан аумағындағы бес экономикалық ауданды (Орталық, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Шығыс) көрсету. Экономикалық аудандардың табиғи жағдайлары, табиғи ресурстарының әртүрлілігі туралы айту (судың жетіспеушілігі). Өнеркәсіптің негізгі салаларын атау; көмір, металлургия салаларының дамуы туралы айту және Қазақстан Орталық экономикалық ауданының машина жасау өнеркәсіптерін атау. Ауданның қалаларын атау және оларды картада көрсету, негізгі көрікті жерлер туралы әңгімелеу.	Қазақстан аумағындағы бес экономикалық ауданды (Орталық, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Шығыс) атау. Картадан Қазақстан аумағындағы бес экономикалық ауданды (Орталық, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Шығыс) көрсету. Картада Қазақстанның Орталық экономикалық ауданының географиялық орнын көрсету. Экономикалық аудандардың табиғи жағдайлары, табиғи ресурстарының әртүрлілігі туралы айту (судың жетіспеушілігі). Өнеркәсіптің негізгі салаларын атау; көмір, металлургия салаларының дамуы туралы айту және Қазақстан Орталық экономикалық ауданының машина жасау өнеркәсіптерін атау. Аудан қалаларын атау және оларды картадан көрсету, негізгі көрікті жерлер туралы әңгімелеу, кескін картаға ауданның ірі қалаларының аттарын жазу.

Еңбекті ұйымдастыру мәдениеті	Өз жұмыс орнын ұйымдастыру ережесін білу және сақтау.
Негізгі түсініктер	Экономикалық аудан, облыс орталығы.
Құрал-жабдықтар	Оқулық, жұмыс дәптері, Қазақстан Республикасының экономикалық картасы, саяси-әкімшілік картасы, атластар, кескін карталар.

«Қазақстанның экономикалық аудандарының географиясы» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күтілетін нәтижелер	Орындау туралы белгі
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Қазақстандағы экономикалық аудандардың санын біледі.	
2. Қазақстандағы экономикалық аудандарды атайды.	
3. Өсімдіктер мен жануарларды атайды, атауды кескінмен байланыстырады.	
4. Пайдалы қазбаларды атайды.	
5. Ауыл шаруашылық жануарларын атайды, атауларды бейнесімен байланыстырады.	
6. Өнеркәсіп салаларының атауларын тізімдейді.	
7. Ірі қалаларды атайды.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Қазақстандағы экономикалық аудандарды атайды.	
2. Бағыттау кемегімен картадан экономикалық аудандар мен қалаларды көрсетеді.	

3. Қазақстанның Орталық экономикалық ауданының табиғи жағдайлары, табиғи ресурстарының алуан түрлілігі туралы әңгімелейді.	
4. Иллюстрация бойынша аймақтың өсімдіктері мен жануарлар әлемі туралы әңгіме құрастырады.	
5. Қазақстанның негізгі өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы салаларын көрнекіліктерге сүйене отырып атайды.	
6. Пайдалы қазбаларды атайды, мұғалімнің көмегімен картадағы кен орындарын көрсетеді.	
7. Пайдалы қазбалардың адам өміріндегі рөлін біледі.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Қазақстанның экономикалық картасында бес экономикалық ауданның (Орталық, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Шығыс) орналасуын көрсетеді.	
2. Қазақстанның негізгі өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы салаларын атайды.	
3. Жер қойнауының байлығы туралы айтады, өнеркәсіп пен ауыл шаруашылығының салалық құрамын, өнеркәсіптік және ауылшаруашылық кәсіпорындарының түрлерін атайды.	
4. Өнеркәсіптің ел халқы үшін маңыздылығын жариялайды.	
5. Пайдалы қазбаларды атайды және олардың адам өміріндегі маңыздылығын түсіндіреді.	
6. Өнеркәсіп пен ауыл шаруашылығының байланысын түсіндіреді.	
7. Ауданның ірі қалаларының атауларын, экономикалық аудандарды, пайдалы қазбалар орналасқан жерлерді кескін картаға жазады, белгілейді.	
Тұжырымдар мен ұсынымдар	

«Қазақстан экономикалық аудандарының географиясы» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

Қазақстанда неше экономикалық аудан бар? Оларды ата.

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

Анықтаманы аяқтап жаз.

Экономикалық аудан – бұл ел аумағының бір бөлігі, оның:

- _____;
- _____;
- _____.

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

Оқулық мәтінін пайдаланып, кестені толтыр.

Өңір атауы	Ауданы	Халық саны
Шығыс Қазақстан		
Солтүстік Қазақстан		
Орталық Қазақстан		
Батыс Қазақстан		
Оңтүстік Қазақстан		

«Орталық Қазақстан» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

1. Кестені толтыр.

Аймақ атауы	Облыстар	Өзендер	Көлдер
Орталық Қазақстан			

2. Жақшадан қажетті сөздерді таңдап, сөйлемді толықтыр.

Орталық Қазақстанда ауыл шаруашылығының (қой шаруашылығы, жылқы шаруашылығы, шошқа шаруашылығы, жүзім шаруашылығы, мақта шаруашылығы) салалары жақсы дамыған.

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

1. Өсімдік атауларын оқы. Олардың қайсысы артық? Неліктен?

Қызғалдақ, құртқашаш, бетеге, боз, тырбық қайың.

2. Анықтамалық сөздерді пайдаланып, сөйлемді толықтыр:

Орталық Қазақстанда өндіруші өнеркәсіптің саласы _____, сондай-ақ өңдеуші өнеркәсіп _____ дамыған.

Анықтамалық сөздер: қара және түсті металлургия, тау-кен қазу, көмір, мәшине жасау, тамақ, жеңіл.

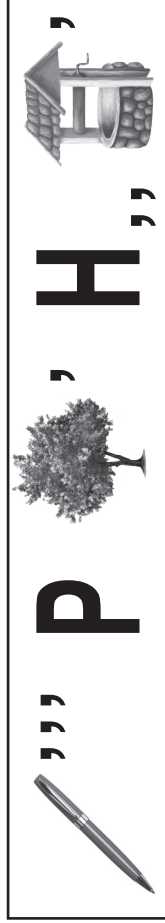
3. Анықтамалық сөздерді пайдаланып, сөйлемдерді толықтыр:

Орталық Қазақстанның өсімдік өсіруші мамандары _____, _____, _____, _____ өсіреді. Егістікке _____ алқабын отырғызады. Көктемде орман қорғау алқаптарын қар _____.

Анықтамалық сөздер: орман қорғау алқабы, бидай, тары, бөгейді, картоп, көгеністер.

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

1. Ребусты шешіп, Орталық Қазақстандағы қала атауын тап.

2. Жалпылау кестесін толтыр.

Орталық Қазақстан	
Табиғи жағдайлары (географиялық орналасуы, жер бедері, пайдалы қазбалар, климат, су көздері)	
Өсімдік және жануарлар әлемі	
Өнеркәсібі	
Ауыл шаруашылығы	
Қалалары	

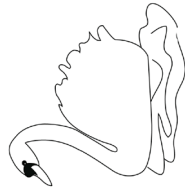
«Батыс Қазақстан» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

1. Өсу ретімен тек тақ сандарды жаз. Олардың астына тиісті әріптерді жаз. Бұл Батыс Қазақстанда мекендейтін құстың атауы болуы керек.

8	11	5	9	10	1	2	12	4	3	7	6	13
т	а	қ	қ	к	қ	у	б	е	о	и	п	з

2. Батыс Қазақстанда мекендейтін жануарлардың суретін боя.

16-тапсырма. Ребустардан Батыс Қазақстан қалаларының атауларын тап.

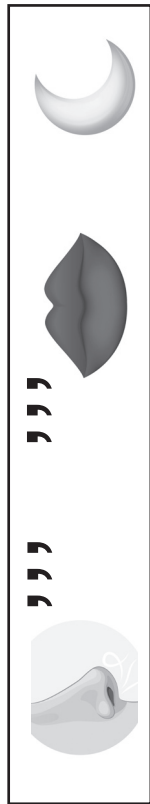

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

1. Кестені толтыр. Батыс Қазақстанның облыстарын, көлдері мен өзендерін кестеге жаз.

Өңір атауы	Облыстар	Өзендер	Көлдер
Батыс Қазақстан			

2. Ребусты шеш. Жасырылған пайдалы қазбалардың қайсысы Батыс Қазақстанда өндіріледі?

1. Қазақстанның батысында орналасқан ойпат. (Тұран)
 2. Тамаққа пайдаланылатын пайдалы қазба. (тұз)
 3. Ауыл шаруашылығы Орал тауларынан басталатын Батыс Қазақстандағы өзен. (Жайық)
 4. Батыс Қазақстанның жағалауларын жуатын теңіз. (Каспий)
 5. Қазақстанның батысында өндірілетін, түссіз, жанғыш пайдалы қазба. (газ)
 6. Ең үлкен, бірақ Батыс Қазақстандағы шағын көл. (Шалқар)
 7. «Қара алтын» деп аталатын пайдалы қазба. (мұнай)
2. Қорытындылау кестесін толтыр.

Батыс Қазақстан	
Табиғи жағдайлары (географиялық орналасуы, жер бедері, пайдалы қазбалар, климат, су көздері)	
Өсімдік және жануарлар әлемі	
Өнеркәсібі	
Ауыл шаруашылығы	
Қалалары	

«Солтүстік Қазақстан» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

1. Солтүстік Қазақстанда қандай өзендер ағатынын «+» белгісімен белгіле.

Өзеннің атауы	
Ертіс	
Сырдария	
Есіл	
Тобыл	
Жайық	

2. Ребуста шифрланған Солтүстік Қазақстан қаласының атауын тап.

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

1. Кестені толтыр.

Өңір атауы	Облыстар	Өзендер	Көлдер
Солтүстік Қазақстан			

2. Берілген пайдалы қазбалардың қайсысы Солтүстік Қазақстанда өндірілетінін ата. Олардың атауларын жаз, шартты белгісін сал. Картадан кен орнын көрсет.

Шартты белгілер

 таскөмір
 қоңыр көмір
 мұнай

 полиметалл кені
 ас тұзы
 темір кені

 табиғи газ
 хромит кені
 никель кені

 асбест
 алтын
 мыс кені

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

1. Сәйкестендір.

Өнеркәсіп саласы

Металлургия
 Мәшине жасау
 Орман шаруашылығы
 Химия өнеркәсібі
 Жеңіл өнеркәсіп
 Тамақ өнеркәсібі

Не өндіреді?

Қағаз, қатырғықағаз
 Киім, аяқкиім
 Білдектер, кемелер, ұшақтар
 Шойын, құрыш балқыту
 Консервілер, нан
 Дәрі, иіссу, тыңайтқыш

2. Сөйлемдерді толықтырып жаз.

- 1) Ауыл шаруашылығы екі саладан _____ және _____ тұрады.
- 2) Басты дөнді дақыл – бұл _____. Қант қызылшасынан _____ өндіру үшін шикізат алады. Бағбаншылық – бұл _____ өсіру.
- 3) Мал шаруашылығының басты саласы – _____. Қой өсіру – бұл _____.

«Оңтүстік Қазақстан» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

Кестеге кему ретімен тек жұп сандарды жазып шық. Олардың астына тиісті әріптерді жаз. Қандай сөз шықты?

2	7	14	9	18	3	16	13	8	1	12	6	11	10	5	4
н	о	р	в	т	ы	у	ф	с	л	к	т	ш	і	з	а

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

Кестені толтыр.

Өңір атауы	Облыстар	Өзендер	Көлдер
Оңтүстік Қазақстан			

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

1. Анықтама сөздерін пайдаланып, мәтінге жетіспейтін сөздерді қос.

Оңтүстік Қазақстанның аумағы үлкен. Бұл аудан _____ Арал теңізінен _____ Тянь-Шань тауларына дейін, _____ Балқаш көлінен _____ Республиканың шегарасына дейін созылып жатыр. Бұл ауданның үлкен бөлігін _____ және аздаған бөлігін Тянь-Шань және Жоңғар Алатау _____ алып жатыр. Таулар мал үшін керемет жайылым, одан суы мол және жылдам _____ бастау алады.

Анықтамаға берілген сөздер: батыс, солтүстік, оңтүстік, шығыс, шөлдер, таулар, өзендер.

2. Сұрақ белгісінің орнына кесте бағанының тақырып атауын анықтама сөздерде берілген келесі сөздерді пайдаланып толтыр.

?	?	?	?
Қарабидай Бидай Сұлы	Алма Алмұрт Қараөрік Өрік	Қауын Қарбыз Асқабақ	Қант қызылшасы Күнбағыс Мақта

Анықтамалық сөздер: бау-бақшалық, дақылды, техникалық, бақшалық.

«Шығыс Қазақстан» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

Кестені толтыр. Кестеге Шығыс Қазақстан облысының өзендері мен көлдерін жаз.

Өңір атауы	Облыстар	Өзендер	Көлдер
Шығыс Қазақстан			

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

1. Мәтінді жетіспейтін сөздердің орнына анықтамаға берілген сөздерді пайдаланып, толықтыр.

Пайдалы қазбаларды _____ өндіреді және _____ комбинаттарында өңдейді. Мәшинеге арналған бөлшектерді _____ зауыттарында шығарады. Ұнды _____ зауыттарында алады, одан нанды _____ зауыттарында пісіреді. Құнбағыс дәндерінен _____ комбинаттарында _____ майын алады. Сүтті _____ зауыттарында өңдейді. Етті _____ комбинаттарында, ал теріні _____ зауыттарында өңдейді.

Анықтамамалық сөздер: ұн тартатын, шахта, нан-тоқаш, май, құнбағыс, сүт, мәшине жасау, былғары, полиметалл, ет.

2. Оқулық мәтінін пайдаланып, сөйлемді толықтыр.

Шығыс Қазақстанның жер қойнауы полиметалл кендеріне бай. Кендердің құрамында _____, _____, _____, _____ және сирек металдар _____ бар. Полиметалдардың ірі кен орындары: _____, _____, _____, _____, _____, _____.

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

1. Қорытындылау кестесін толтыр.

Шығыс Қазақстан	
Табиғи жағдайлары (географиялық орналасуы, жер бедері, пайдалы қазбалар, климат, су көздері)	
Өсімдік және жануарлар әлемі	
Өнеркәсібі	
Ауыл шаруашылығы	
Қалалары	

«Өз облысының географиясы» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сағат саны		15
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
<p>Күрделіліктің төмен деңгейі (тану)</p> <p>Өз елді мекенінің, облыс және аудан орталықтарының орналасқан жерін атау.</p> <p>Өз жерінің, облысының өзені мен көлдерін атау.</p> <p>Өз жерінің, облысының өсімдік және жануарлар әлемін сипаттау.</p>	<p>Күрделіліктің орташа деңгейі (түсіну)</p> <p>Өз елді мекенінің, облыс және аудан орталықтарының орналасқан жерін атау.</p> <p>Өз жерінің, облысының өзені мен көлдерін атау.</p> <p>Өз жерінің, облысының өсімдік және жануарлар әлемін сипаттайды.</p> <p>Жер бедеріне сипаттама беру. Өз аймағының, облысының өзендері мен көлдерін атау, оларды экономикалық пайдалану туралы сөйлеу.</p> <p>Өз аймағының, облысының өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; табиғи байлықты қорғау қажеттілігін түсіндіру.</p> <p>Өзінің облыстық және аудандық орталығы, өзінің елді мекені (қала, ауыл, кент) туралы айту.</p>	<p>Күрделіліктің жоғары деңгейі (қолдану)</p> <p>Өз елді мекенінің, облыс және аудан орталықтарының орналасқан жерін, облысының өзені мен көлдерін, өсімдік және жануарлар әлемін сипаттайды атайды.</p> <p>Картада өзі орналасқан жерді, елді мекенді, облыстық және аудандық орталықтарды, пайдалы қазбаларды өндіру орындары, өзендер мен көлдерді көрсетеді.</p> <p>Кескін картада өз елді мекеннің шеғаралары, өз жеріндегі негізгі пайдалы қазбалар кен орындарының шартты белгілерін көрсету.</p> <p>Жер бедеріне сипаттама беру.</p> <p>Өз аймағының, облысының өзендері мен көлдерін атау, оларды экономикалық пайдалану туралы айту.</p> <p>Өз аймағының, облысының өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; табиғи байлықты қорғау қажеттілігін түсіндіру.</p>

	Өз аймағының пайдалы қазбалары қалай пайдаланылатынын, халық және оның экономикалық қызметі туралы айту.	Өзінің облыстық және аудандық орталығы, өзінің елді мекені (қала, ауыл, кент) туралы айту. Өз аймағының пайдалы қазбалары қалай пайдаланылатынын, халық және оның экономикалық қызметі туралы айту.
Еңбекті ұйымдастыру мәдениеті	Өз жұмыс орнын ұйымдастыру ережесін білу және сақтау.	
Негізгі түсініктер	Өз облысы, жергілікті мекен, облыс орталығы.	
Құрал-жабдықтар	Оқулық, жұмыс дәптері, Қазақстан Республикасының экономикалық картасы, саяси-әкімшілік картасы, атластар, кескін карталар.	

«Өз облысының географиясы» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күтілетін нәтижелер	Орындау туралы белгі
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Өз елді мекенін атайды.	
2. Өз қаласының (ауылының) көрікті жерлері туралы еңгімелейді.	
3. Табиғат ерекшеліктері сипаттайды.	
4. Өз аймағының климаты туралы айтады.	
5. Өсімдіктер мен жануарларды атайды, атауды суретпен байланыстырады.	

6. Өз аймағының өзендері мен көлдерін атайды.	
7. Өз аймағының кәсіпорындарын атайды.	
8. Аймақтағы кәсіпорындарда жұмыс істейтін адамдардың мамандықтары туралы әңгімелейді.	
9. Аймақта өсірілген дақылдарды атайды және олардың атауларын суретпен байланыстырады.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Өз елді мекенінің, облыс және аудан орталығының орналасқан жерін, пайдалы қазбаларды, өзендер мен көлдерді, өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы салаларын атайды.	
2. Өз аймағының өсімдіктері мен жануарлар әлемі туралы әңгіме құрастырады, өсімдіктер мен жануарларды атайды, оларды суретпен байланыстырады.	
3. Ол өз аймағының жер бедері туралы аятады және жазықтарды, тауларды, үстірттерді атайды.	
4. Өнеркәсіп пен ауыл шаруашылығының негізгі салаларын атайды.	
5. Халықтың шаруашылық қызметі туралы әңгімелейді.	
6. Өз аймағының кәсіпорындарын атайды.	
7. Кәсіпорындар қандай өнімдер шығаратынын айтады.	
8. Өз аймағындағы өнеркәсіптік кәсіпорындардың маңыздылығын түсіндіреді.	

Күрделіліктің жоғары деңгейі	
	1. Картада өзінің елді мекенінің, облыс және аудан орталығының, пайдалы қазбаларды өндіру орнының, өзендер мен көлдердің орналасқан жерін көрсетеді.
	2. Кескін картада өз елді мекенінің шеғарасын белгілейді, атауына қол қояды, өз жерінің негізгі пайдалы қазбалар кен орындарының шартты белгілерін белгілейді.
	3. Жер бедерінің сипаттамасын береді, жер бедерінің пішіндерін атайды.
	4. Өз аймағының (облысының) өзендері мен көлдерінің атауларын біледі, оларды экономикалық пайдалану туралы айтады.
	5. Климат ерекшеліктерінің экономикалық қызметке әсерін түсінеді.
	6. Жер қойнауының байлығы, өнеркәсіптік және ауылшаруашылық кәсіпорындары, халықтың шаруашылық қызметі туралы әңгімелейді.
	7. Аймақта өндірілген пайдалы қазбалардың қалай пайдаланылатынын айтады.
	8. Өз аймағының кәсіпорындарын атайды.
	9. Кәсіпорындар қандай өнімдер шығаратынын айтады.
	10. Өңірдің өнеркәсіп салаларының ауыл шаруашылығы салаларымен байланысы туралы біледі.
	11. Табиғи байлықты қорғау қажеттілігін түсіндіреді.
	Тұжырымдар мен ұсынымдар

**«Өз облысының географиясы» бөлімшесі бойынша
үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары**

Күрделілігі төмен деңгейдегі тапсырмалар

1. Сөйлемдерді толықтыр.

Мен тұратын аймақ _____ деп аталады.

Оның облыстық орталығы – _____ .

2. Өзіңнің орналасқан аймағыңды белгіле.

Орталық Қазақстан, Шығыс Қазақстан, Оңтүстік Қазақстан,
Батыс Қазақстан, Солтүстік Қазақстан.

3. Өз қалаңның (кент, ауыл) атауын жаз.

4. Өз аймағыңда мекендейтін жануарларды белгіл.

Қасқыр, тасбақа, қоян, елік, жолбарыс, киік, тиін, сарышұ-
нақ, қосаяқ, аю, түлкі.

5. «Көлік» тақырыбы бойынша берілген жұмбақтардың жауабын
тап. Сен көліктің қай түрімен мектепке барасың?

Сымға асылып,
Жүр асығып.
Дыз-дыз етіп жүрегі,
Сымнан ұстап жүреді.
Өзіне адам мінеді,
Ол не, ал кім біледі?
(Троллейбус)

Арқасында ауыл жүр,
Ала тайым шауып жүр.
(Автобус)

Табанында жолы бар,
Төбесінде қолы бар.
(Трамвай)

Кеудесінде жаны жоқ,
Тамырында қаны жоқ:
Май жейді,
Су ішеді.
Бұл не екен, балалар?
(Мәшине)

6. Кәмпиттің қай салада өндірілетінін анықта.

А) Химиялық Б) Тағамдық В) Жеңіл

7. Химия өнеркәсібінің өнімін белгіле.

А) кір жуғыш ұнтақ Б) кәмпиттер
В) компьютер Г) нан

Күрделілігі орташа деңгейдегі тапсырмалар

1. Сен тұратын аймақ қандай аймақтармен шектесетінін жаз (солтүстікте, оңтүстікте, шығыста, батыста).

2. Анаграмманы шеш. Берілген әріптерден қала атауларын тап. Бұл қалалар қай облыстың орталықтары? Анықта.

раТаз – Тараз
емйСе – Семей
беқАте – Ақтөбе
рынадҚаға – Қарағанды

3. Сенің облысыңдағы өзендер мен көлдердің атауларын жаз.

4. Артық сөзді тап. Өз таңдауыңды түсіндір.

Орманды дала, шөл, дала, тундра, шөлейт.

Өз облысыңдағы табиғи аймақты ата.

5. Берілген әріптерден жасырын тұрған сөздерді тап. Қай сөз артық? Өз жауабыңды түсіндір.

елСуе _____ селеу
теБеге _____ бетеге
уСыр _____ суыр
нусаЖ _____ жусан

6. Көп нүктенің орнына сәйкес сөздерді жаз.

... сода, кір жуу ұнтағы, лактар, бояу, резеңке өндіреді.

- А) Өндіруші өнеркәсіп
- Б) Мәшине жасау өнеркәсібі
- В) Химиялық өнеркәсібі
- Г) Электр энергетикасы

7. Фотосуретте көрсетілген саланы анықта.

- А) Өндіруші өнеркәсіп
- Б) Мәшине жасау өнеркәсібі
- В) Металлургия
- Г) Энергетика

Күрделілігі жоғары деңгейдегі тапсырмалар

1. Масштабты пайдаланып, өзің тұратын елді мекеннен Қазақстанның астанасына дейінгі қашықтықты анықта.

2. Анаграммада жасырынған тау атауларын анықта. Сен тұратын өңірде таулар бар ма? Егер бар болса, оның атын жаз.

атАлй – Алтай
уАтала – Алатау
кушөКеат – Көкшетау

3. Қазақстан көлдерінің атауларын олардың сипаттамасымен сәйкестендір.

Каспий теңізі –	Қазақстанның ең ірі және ерекше тұщы сулы көлдерінің бірі.
Арал теңізі –	«әртүрлі суы» бар ерекше теңіз (оның шығыс бөлігінде суы тұзды, ал батысында тұщы су).

Балқаш –	ағынсыз тұзды көл - Орта Азиядағы, Қазақстан мен Өзбекстан шегарасындағы теңіз.
Зайсан –	үлкен өлшемдері үшін теңіз деп аталады және суы тұзды.

Осы көлдер сенің елді мекеніңнің қай жағында орналасқанын картадан анықта.

4. Сенің аймағыңда қорықтар бар ма? Оларды ата. Сұрақтарға жауап бер.

1. Ақсу-Жабағылы және Алматы қорықтарында жыртқыш сүтқоректілер ерекше қорғалады – бұл біздің мемлекетіміздің символы. Осы жануарды ата. *(Қар барысы).*

2. Сирек кездесетін құстардың Солтүстік ұя салатын жері – қоқиқаздар орналасқан қорықты ата. *(Қорғалжын)*

5. Мазут, көмір жағу есебінен жұмыс істейтін электр станциясының атауын көрсет. Сенің аймағыңда қандай электр стансасы жұмыс істейді?

- A) ТЭС
- B) АЭС
- B) ГЭС

6. Өнеркәсіп атауларын аш. Бұл өнеркәсіп салалары сенің аймағыңда дамыған ба? Осы саланың кәсіпорындарын ата.

1. Экономиканы мұнай, табиғи газ, көмір және басқа да пайдалы қазбалармен қамтамасыз ететін өнеркәсіп.

2. Азық-түлікпен қамтамасыз ететін өнеркәсіп.

3. Экономиканы металдармен қамтамасыз ететін өнеркәсіп саласы.

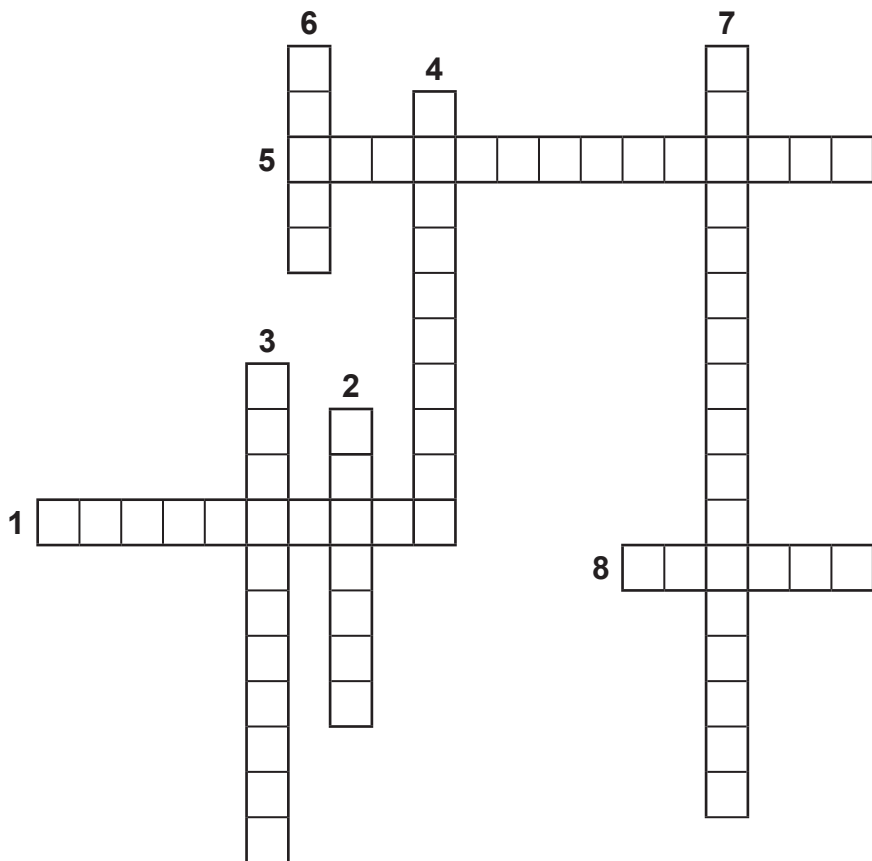
4. Көптеген заттар шығаратын өнеркәсіп, олар күнделікті өмірде және елдің шаруашылығында қолданылады.

5. Өртүрлі мәшинелер мен механизмдерді өндіретін өнеркәсіп саласы.

6. Заттар туралы ғылым.

7. Электр энергиясын өндіретін өнеркәсіп саласы.

8. Мата, киім және аяқ киім өндіретін өнеркәсіп.

Қорытынды тест сұрақтары

1. Қазақстан қай материк аумағында орналасқан?
 - А) Африка
 - Б) Еуразия
 - В) Аустралия
2. Қазақстан жер көлемі бойынша әлемде нешінші орын алады?
 - А) 5-орында
 - Б) 3-орында
 - В) 9-орында
3. Қазақстанда мұхитқа шығар жол бар ма?
 - А) иә
 - Б) жоқ
4. Қазақстан Республикасы қай жылы Тәуелсіз мемлекет болды?
 - А) 1996 ж.
 - Б) 1991 ж.
 - В) 1999 ж.
5. Қазақстанның астанасы қалай аталады?
 - А) Алматы
 - Б) Шымкент
 - В) Астана
6. Қазақстан халқының саны қандай?
 - А) 16 миллион адам
 - Б) 19 миллион адам
 - В) 14 миллион адам
7. Қазақстандағы ең ірі көл қайсысы?
 - А) Каспий
 - Б) Арал
 - В) Балқаш
8. Қазақстан аумағы неше экономикалық ауданға бөлінеді?
 - А) 6
 - Б) 5
 - В) 7

9. Қазақстандағы қай көлдің суының бір бөлігі тұзды, ал бір бөлігі тұщы?

- А) Балқаш
- Б) Зайсан
- В) Алакөл

10. Қазақстан астанасында қай өзен ағып жатыр?

- А) Есіл
- Б) Ертіс
- В) Іле

11. Қазақстан солтүстігінде қай елмен шектеседі?

- А) Қытаймен
- Б) Ресеймен
- В) Қырғызстанмен

12. Қазақстандағы ең үлкен үстірт қалай аталады?

- А) Валдай
- Б) Орта Сібір
- В) Сарыарқа

13. Қазақстан аумағында қандай табиғи аймақтар орналасқан?

- А) дала, шөл, жоғары белдеу
- Б) шөл, дала, орманды дала
- В) орман, дала, шөл

14. Қай жануар Қазақстанның символы болып табылады?

- А) аю
- Б) қасқыр
- В) барыс

15. Мұғалжар таулары – бұл қай таудың жалғасы?

- А) Тянь-Шань
- Б) Алтай
- В) Орал

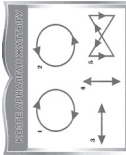
Арнайы білім беру ұйымдарының педагогіне арналған сабақ жоспары немесе қысқа мерзімді жоспар үлгісі

_____ (білім беру ұйымының атауы)

Бөлім	Қазақстанның табиғаты және табиғи ресурстары	
Педагогтің Т.А.Ә.		
Күні		
Сынып	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақ тақырыбы	Қазақстанның жануарлар әлемі	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары	9.4.2.6. Қазақстанның жануарлар әлемін сипаттау; жануарларды (қорықтар, қорықшалар) күзету туралы айту; Қазақстанның Қызыл кітабына енген жануарларын атау.	
Сабақ мақсаттары	<p>1. Оқушылардың Қазақстан жануарлар әлемінің ерекшеліктері туралы білімдерін қалыптастыру. Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген жануарлармен таныстыру. Жануарларды қорғау туралы айту.</p> <p>2. Оқушының танымдық белсенділігін дамыту. Оқушының назарын, ойлау қызметін белсендіру. Оқушының оқулықпен және географиялық картамен жұмысын жалғастыру. Сөздік қорын байыту. Берілген сұраққа нақты жауап беруді қалыптастыру. Материалды қадағалауды, салыстыруды, талдауды қалыптастыру. Басқа оқушылардың жауаптарын тыңдау және жауаптарын толтықтыру. Сөйлеу тілін және танымдық қызметін түзеу.</p> <p>3. Пәнге, қоршаған әлемге қызығушылыққа, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу.</p>	

Кезең/уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті			Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру кезеңі 2 мин.	Оқушыны сабаққа дайындайды, назарын жинақтайды	Сәлемдеседі, сабаққа дайындайды, жұмыс орнын дайындайды			Сабаққа психологиялық кезқарас	
Бар білімді өзектендіру 3 мин.	<p>– Қазақстан аумағында қандай табиғи аймақтар орналасқан?</p> <p>– Қазақстанның қай аудандары өсімдік әлеміне бай? Оларды картадан көрсетіңдер.</p>	Күрделілігі төмен деңгейлі тапсырмалар	Күрделілігі орташа деңгейлі тапсырмалар	Күрделілігі жоғарғы деңгейлі тапсырмалар	ФБ Қабылдау «Ауызша бағалау»	Қазақстанның табиғи аймақтарының картасы
	<p>– Тақтадағы сөзжұмбақты шешіңдер.</p> <p>Мұғалім жұмбақтарды оқиды, гербарий көрсетеді, оқушылар сөзжұмбақты шешеді және жазады.</p>	Мұғалімнің сұрағына жауап береді. – Орманның адам өміріндегі рөлі қандай?	Мұғалімнің сұрағына жауап береді. – Бұл өсімдіктерді қандай топтарға бөлуге болады, олар қандай табиғи аймақтарда кездеседі?	Мұғалімнің сұрағына жауап береді. – Бұл өсімдіктер қандай пайда әкеледі? – Ал адам бұл өсімдіктерге қандай зиян келтіруі мүмкін?		Өсімдіктер гербарийі. Тақтадағы сөзжұмбақ.

	Қорытындылау	Жоғары деңгейдегі балалар төмен және орта деңгейдегі оқушылардың жұмысын тексереді.	Өзара бағалау	
Негізгі кезең 20 мин.	<p>Қызыл кітапқа енген жануарлардың слайдтарын көрсетеді.</p> <p>– Бүгін біз сендермен Қазақстанның ... танысамыз.</p> <p>Презентация слайдтарын көрсетумен бірге әңгімелесу мен әңгімелеудің көзектесуін қолданады.</p> <p>– Бұл жануарлардың көбі Қызыл кітапқа енгізілген. Айтыңдаршы, Қызыл кітап деген не және ол не үшін керек?</p>	<p>Слайдта не бейнеленгенін айтады.</p> <p>Жануарлар, Қазақстанның Қызыл кітабы.</p> <p>Сабақ тақырыбын өздігінен тұжырымдайды.</p> <p>Сабақ тақырыбын дәптерге жазады.</p> <p>Презентацияны бақылайды.</p> <p>Мұғалімнің сұрақтарына жауап береді.</p>	Бір сөзбен қорытындылау	Сабаққа презентация
			ФБ қабылдау «Көңілді смайлик»	Қазақстан табиғи аймақтарының картасы, атлас

		Мәтін бойынша оқуға зейін қояды.		
	– Мемлекет сирек жануарларды тағы қалай қорғайды?			
Түзету үзілісі. 1 мин.	Кезге арналған жаттығу			
	– Бірегей өсімдіктер мен жануарлар әлемін сақтау үшін елде не құрылғанын оқулықтан оқыңдар.	Тыңдалған мәтін бойынша сұрақтарға жауап береді.	Ауызша бағалау	Оқулық, 47-50-бет.
	Сөздік жұмыс. Қорық – бүкіл табиғи кешені табиғи күйінде сақталатын аумақтың бөлігі. – Еліміздің аумағында қандай қорықтар орналасқанын оқыңдар. Қорытынды шығарамыз.	Анықтаманы дәптерге жазады	Сөздік сөздерді оқиды, сөздікке жазады. Тақтаға жазылған қорықтардың аттарын оқиды.	Сөздік
		Сөздік сөздерді оқиды, сөздікке жазады. Оқулық мәтінінің жалғасын оқиды. Қорықтағы жануарлардың атауларын олардың кендейді?	Сөздік сөздерді оқиды, сөздікке жазады. Сұрақтарға жауап береді. – Қазақстан шөлдерінде қандай жануарлар мен кендейді?	Презентация, жануарлар бейнеленген суреттер

			тақтадағы бейнесімен байланыстырады.	– Олар шөл климатының ерекшелігіне қалай бейімделді?		
Динамикалық үзілік. 2 мин.	«Қатені ұста» ойыны. Мұғалім Қазақстанда есегін өсімдіктерді атайды. Егер сөз немесе белгі тақырыпқа қатысты болса, онда оқушы допты ұстап алады, егер ол қатысты болмаса, онда допты кері соғады.					
Түсінігін тексеру және материалды бекіту. 9 мин.	Тапсырмаларды дәптерге орындауды ұсынады.	Төртінші қосымша» ойыны. – Үстелде жануардың атауы жазылған үш, ал өсімдіктің атауы жазылған бір иллюстрация бар. Артығын алып таста, дәптерге жануарлардың атауын жаз.	Өздік жұмыс Оқушы тапсырманы өзінің орындайды. – Мәтінді пайдаланып, Қазақстандала аймағының жануарлары мен құстарының атауларын кестеге жазындар.	Оқушы тапсырманы өзінің орындайды. – Мәтінді пайдаланып, Қазақстандала аймағының мекендейтін жануарлар мен құстардың атауларын кестеге жазындар.	Өзара бағалау	Өртүрлі деңгейлі тапсырмалары бар барточкалар
			Жануарлар	Құстар		
			Жануарлар	Құстар		

<p>Сабақты қорытындылау 5 мин.</p>	<p>Өткен сабақтар бойынша сұрақтар қояды. – Бүгін біз не туралы әңгімелестік? – Қазақстан шөлінде, дала аймағында, таулы жерлерінде қандай жануарлар мекендейді? – Жоғалып баратқан жануарлар неліктен Қызыл кітапқа енгізілген?</p>	<p>Балалардың жауаптары</p>	<p>Дәлелді баға қою</p>	
<p>Рефлексия 3 мин.</p>	<p>Сабақтан қандай кеңіл күймен шығатыныңызды карточкадан көрсетіңдер.</p>	<p>Сабақтағы көңіл күйді білдіретін смайликті дәптерге салыңдар.</p> 	<p>ФБ Қабылдау «Бейнелі рефлексия»</p>	

Пайдаланылған және ұсынылған әдебиеттер:

1. «География» пәні бойынша аналитикалық материалдар. Аналитикалық материалдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015.

2. Егорова Н.Л. Обучение школьников с нарушением интеллекта основам географии: Учебно-методическое пособие. – Курган: Изд-во Курганского гос. ун-та, 2012.

3. Кабелка И. В. Методика обучения географии учащихся вспомогательной школы.– Мн.: БГПУ, 2006.

4. Митрофанов И.В. Тематические игры по географии. Методика проведения игр: вопросы, задания, ключи. – М.: Сфера, 2002.

5. Жаратылыстану-ғылыми цикл пәндері бойынша негізгі мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру ерекшеліктері. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013.

6. Сухаревская Е.Ю. Окружающий мир: справочник для ученика начальной школы. – Ростов-н-Д.: Легион, 2010.

7. Студенцов Н.Н. Занимательная география/ Н.Н. Студенцов, Г.П. Пивоварова. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1973.

8. Шляхов А.Л. География на пальцах. – Литрес, 2018.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
Оқулықты пайдалану туралы ұсынымдар	4
<i>1-қосымша</i>	
Пән бойынша орта мерзімді (күнтізбелік-тақырыптық) жоспар	8
<i>2-қосымша</i>	
Оқу тақырыптарының технологиялық картасы	17
<i>3-қосымша</i>	
Қысқа мерзімді (сабақ) жоспары	62
Пайдаланылған және ұсынылған әдебиеттер	68

Оқу басылымы

**Дербисалова Гульназ Сериковна
Батрашева Бақыт Мылтықбаевна**

ГЕОГРАФИЯ

Зерде бұзылыстары бар балаларға арналған
арнайы мектептердің (сыныптардың) 9-сыныбына
арналған әдістемелік құрал

Редакторы *К. Ж. Есенжолова*
Компьютерде беттеген *С. К. Ильясова*

Басуға 12.07.2023 қол қойылды.
Есептік баспа табағы 4,5. Шартты баспа табағы 4,19.
Пішімі 60x84 $\frac{1}{16}$. Офсеттік қағаз

